

Rade
Krstić

Epruveta

Vstavi nov list papirja in začni znova pisati po domače, tako da bodo ljudje razumeli, kaj jim hočeš povedati. Poglavlja zaznamuj z rimskimi številkami od ena naprej in pazi, da se ne zatipkaš ali da ne narediš kakšne večje napake. Kajti pisanje je lahko usodno, če nisi kos njegovim ostem in oviram, ki čakajo kot pohleven pes ali pijana kura z druge strani zidu. Spoštuj tekst, v katerega se vračaš, in bodi malo bolj prijazen

z duhovi, ki jih kličeš na plano, da ti služijo vsaj eno noč. Strani označuj z arabskimi številkami in poglej v slovar, ki je lahko Kafkovega značaja in ki naj bi imel rešitev že izpisano zate. Kar poglej, nič se ne boj, naj te ne bo strah, če kaj njegovega prepíšeš in nam ponoviš v radovedno in vedno bolj tanjšega sluha željno uho. No, kaj pravi tista »MODRA KNJIGA«, recimo na strani 63? Citiraj zadnja dva stavka! Ki se glasita najbrž takole: »Če torej ničesar ne najdeš tu na teh hodnikih, odpiraj vrata, če ne najdeš ničesar za vrati, potem so še nova nadstropja, če zgoraj ne najdeš ničesar, ni to nič hudega, poženi se navzgor po novih stopnicah. Dokler se ne nehaš vzpenjati, se stopnice ne nehajo, pod tvojimi vzpenjajočimi se nogami rastejo navzgor.« Konec citata, zabeležiš. Razmišljaj torej kot prvo o hodnikih. Kaj so? Kaj povzročajo v tvoji obledeli duševnosti? Razmišljaj! Si bil kdaj v kakšnem podobnem hodniku? Te je tlačila mora ali pa nisi samó dovolj dobro izspal svojega telesa? Odgovori si! Ukazuj si! Mlati po sebi, saj si še mlad! Naredi nov odstavek! Zapiši kaj nenavadnega! Bori se! Tolči! Psuj! Pljui! Išči nove rime in metafore! Uči se dobre proze! Se nič več ne slišiš? Kaj si že tako hitro pozabil nase? Sprašuj, človek, imenuj, kleši iz kamna, tolci po stroju, pusti zdaj malenkosti, ki ti drezajo v oko, zberi se in bodi trezen z razumom, ki ga nekateri imajo za dva ali za tri. Znebi se strahu in romaj v deželo vsedaljno, saj boš vedel, zakaj.

Ni miru, to je očiten smisel, uporabi nekaj iz arhiva in tistega skritega gradiva, ki te čaka, ki misli nate, ki ti želi samo dobro, ki se s tabo pogovarja v nočeh brez sanj, ki zate trpi in živi, ki daje svojo roko v ogenj. Daj! Ampak zares! Zakaj bi rad ubil človeka, se sprašuješ, kaj ti je storil on, ki še svoje revščine in bede ne more nositi, kaj šele prenašati okrog po svetu. Prehitro obupaš, to se ti pozna z nosu, že ko stopiš med ljudi. Se ti je

zgodilo kaj strašnega, te je kdo užalil, si se s kom potolkel? Zakaj se zmeraj držiš za penis, ko kaj pišeš, zakaj ga gneteš in stiskaš, potem pa je tvoja roka kar naenkrat na trebuhu ali zraven srca, pa še očala si imaš čas popraviti, da ti ne zdrснеjo z nosu. Kaj ti teče iz oči, kakšna nevidna tekočina, je kaj skrivnosti v njej, se je bojiš pokazati, ali jo je že kdo videl? Deklice, ki jih srečuješ, kaj delaš z njimi, jih vprašaš kdaj kaj pomembnega? Spet obupuješ, ker razmišljaš o smrti, ljudje danes bi pa radi samo o življenju in takih rečeh. Toda ti ne moreš drugače, smrt se ti zdi edina dovolj dobra spremljevalka, ko ležeš na svojo metafizično posteljo. Tako mlad si še, pa veš toliko o smrti; o njej si pač prepričan in nihče ti je ne more vzeti, v fuk pa ne verjameš, ker ti ne da tistega, kar hočeš. Zato si pa sam. Zato pa ne moreš čez brezno dajanja in odtegovanja. Spet si stiskaš penis in kadiš. V iracionalnem odnosu do sebe ne najdeš pravega bistva. Tolikokrat si že preklinjal in črtil, pa ni nič pomagalo, ni se obneslo. Spodaj ni enako kot zgoraj, doumevaš in se bližaš neki vrsti resnice.

Tako je minila ena ura, ko si počival in nisi mogel v tekst, ker ti je bilo morda na neki način prepovedano. Nisi zaspal, ampak si z odprtimi očmi premišljeval, kako boš odslej naprej pisal za tisto, kar se ti v tem ali onem trenutku zdi pomembno. In spet se ustaviš, ker ne moreš več naprej, ker so besede premočne in ker črke izpisujejo znova neki svoj palimpsest. Zadržano bitje si in se tudi zadržanega držiš in se prav tako zadržano tudi vedeš. Kaj si zdaj umrli mislijo o živih? Skozi kakšne špranje gledajo v nas? Toliko vprašajev, toliko vprašanj na koncu stavka, metodično, bi priznali, metodično se je treba lotiti zmeraj istih, v iste kupe nakopičenih stvari. Res nima smisla, nobenega smisla, da zdaj pišeš, da se trebiš takrat, ko da ti ni treba, no, vsaj kavo srkaš, če že ne drugega, in to te spodbuja, ti daje korajžo za naprej. Vsak stavek je prava muka, kaj stavek, vsaka beseda, vsaka črka je s takšno težo obtežena, da se to ne da izreči. Pa pravijo, da ni res, da se ne pojavi energija, da tu ni nič, da si to samo domišljaš, toda ko bi pogledali skozi tvoje oči in prisluhnili skozi tvoja ušesa, bi jim bilo za kratek hip malo mrz, morda bi kaj začutili. Ti je kaj bolje? Seveda ti je bolje, saj je tik pred zdajci odgrmela zadnja ura, zadnja minuta in zadnja sekunda v tem letu. Torej vse najboljše v novem letu 1988, si zaželiš in zdaj res ne moreš stran od teksta, saj je letošnji prvi, čisto svež, pravkar rojen, pripravljen za objavo, za pod tiskarski stroj, ki ni nič boljši od pisalnega. Tako je to, si misliš. Pravkar zapisuješ prve noveletne vrstice in na novi strani te že čaka novo poglavje. Preživel si, vendarle si preživel tisto, česar si se najbolj bal. Piješ prvo noveletno kavo, kadiš prvo noveletno cigareto in sam sebi nazdravljaš z litri prvega noveletnega teksta. Živeli!

Prvo noveletno scanje si že dal skoz. Tudi prva noveletna coca-cola je šla skozi tvoja usta. Kaj še hočeš več? Spomni se česa! Torej: hodnik ali hodniki! Tako kot pravi Kafka. Kaj povzročajo v tvoji duševnosti? Na kaj te spominjajo? Vplivaj na bralčevo zavest! Osvobodi se vseh spon, ki te držijo stisnjenega v kot! Človeški jezik je tako nepredvidljiv. Ne moreš mu zaupati. Komu torej? Sebi? Njemu? Njej? Njim? Dovolj je, da rečeš življenje, in že je pred tabo smrt. Tvoja večna spremljevalka v poslednjo tišino in

mir. Potrudi se! Naredi nekaj! Ukazuj si, dokler še moreš? V fiziki, ki se iz dneva v dan spreminja, je nekaj fizike smrti. Poten si. Moker. Čez čelo se ti nabirajo težke kaplje. Otreš si jih z dlanjo. Odideš do zrcala in se zazreš vanj. Lik na drugi strani si ti. Bivši ti. Ti, ki si nekoč že živel. Torej si na oni strani že mrtev. Smrt gleda skozte tvoje življenje. Otroci zunaj na dvorišču nekaj pojejo. Prisluhneš jim. Morda pojejo o tebi, toda ti tega ne veš, rajši si izmisliš kaj drugega. Na primer te hodnike ali en sam hodnik. Samo en hodnik. V katerem si ti in nihče več. Tiplješ po zidovih in puščaš sledi. Iščeš sledi nekoga drugega, ki je že bil pred tabo v tem istem hodniku. Dotakne se te smrt v obliki ženske. Njeno telo razpada in zaudarja. Gola je. Njene kosti so gole. Objame te in se ljubita. Dolgo. Ne da bi hotel to povedati, toda objela te je smrtna groza, nekaj lepljivega in ostudnega je stopilo s tabo v spolni kontakt. In tudi ti si iz samih kosti. In se kost s kostjo, kost za kostjo, kost pred kostjo ljubita. Kako tiha glasba je v teh prepletelih, mrtvih kosteh!

Zbudi se! To ni res. To se ne dogaja. Ne dopusti, da te smrt poljublja. To je ja grozljivo grozno. Prižgi si cigareto in si pomiri živce. S pomirjevalnimi tabletami. Ne smeš še izginiti s tega sveta. Še vedno si potreben. Še vedno šteješ. Še vedno te potrebujejo. Ne delaj samomora, za božjo voljo! Ne dajaj si zanke za vrat! Saj to je takšna groza, ki jo le redki prenesejo. Na meji življenja in smrti si. In se odločaš. S težavo. Žal ti je, da zapuščáš ta svet. Snemi zanko! Vrzi jo stran! Najdi si dekle, ki te bo ljubilo! Ne druží se s smrtjo! Saj veš, kaj je lahko potem. Saj veš, da ti bo žal in da bo drugim žal. Smrt in ljubezen sta tenko povezana. Nekako čudno sta drugo v drugem. Nekako čudno delujeta pod vplivom istih delcev najmanjše energije. Ti, ki veš toliko o energijah, o atomskih jedrih, o kemiji in alkimiji in še o čem, bi rad zapustil ta svet. Nehaj! Nimaš pravice. Nimaš pravice kar tako na silo si vzeti življenje. Ti moraš živeti, četudi ti razstrelijo srce in do konca pohabijo telo in dušo. Ti si, zato ker si.

V rokah držiš preroška znamenja. Z njimi se igraš. Z njimi napoveduješ samemu sebi prihodnost. Kakšna bo tvoja prihodnost, na primer čez deset let? Kakšen boš takrat? Razmišljaj o hodnikih in o stopnicah, ki peljejo navzgor, prisili se razmišljati! Saj tako ali tako ne moreš ničesar več izgubiti. O, da bi se odprlo srce in povedalo svojo skrivnost! Črke bi se rade vnele, kot ponoreli buldožer rinejo v tekst. So to prave črke? Trpkost magnetita in v glavi se ti zavrti. Postajaš nekdo drug, nekdo tretji. Tablete te pomirijo. Mir, ki ga lahko samo sanjaš. Mir, v katerega se kot v kozarec polni neka tekočina. Blagosloviti te je treba. Nekdo te mora polití s sveto vodo. Črvi obupa te grizejo. Kot je nekdo rekel, brezup še lahko preneseš, toda upanja ne. Zato tavaš. In se seliš iz jame v jamo. Obiskuješ mrlíče. Obiskuješ mrtve ljudi. Z njimi se pogovarjaš in deliš dobro in zlo. Tisto hudo in tisto dobro. Obstaneš sredi teksta in si otreš kaplje znoja z obraza in z vratu. Nekako si se prerinil v ta tekst in zdaj v njem živiš. Odstavek za odstavekom te jemlje, beseda za besedo plaši, črka za črko ubija. To je ja takšna navidezna smrt v tebi. Ostal si popolnoma sam za tem strojem, ki ropoče in ti razbija misli. Jebenti, kakšno katarzo doživiš, ko vidiš ljudi

klečati na tleh in prositi mladega kraljeviča, naj jim pomaga, naj se jih končno usmili. Zakaj so ti roke nenadoma otrdele? Kaj jih ne moreš več nadzorovati? Nekaj drugega te žre, pa nočeš povedati. Kaj te lahko žre? Kaj trga te mehke krče zraven srca, ne da bi se kaj slišalo?

Spet si v tekstu. Ampak zdaj čisto drugače. Najbrž se spominjaš vsega tistega, kar se ti je dogajalo pretekla leta. Najbrž veš, kaj je treba zdaj storiti. Težko ti je, ker inspiracija ne pride kar tako na lepe oči, da bi jo lahko uporabil, kakor ti se zljubi. S tabo je križ. Privaditi se boš moral. Narediti črto. Postaviti barikade. Zategniti pas. Pustiti je treba, naj vate naletava, najsi bodi črna groza ali svetel trenutek, saj boš začutil več, kot si misliš, saj boš vedel za vse tiste groze, ki se še niso zgodile ali se pravkar pripravljajo, da stopijo na dan, na plano, na tvoje čelo, ležejo na tvoje oči, se povaljajo na tvojih ustnicah, ti zaprejo ušesa, da ne boš nič več slišal, ja, pustiti je treba, naj naletava, naj se nabira, naj postaja vse večje in večje, vse bolj tvoje in vse bolj tuje za nekoga drugega, ja, pustiti je treba!

In končno. Zgodi se. Pojavi se tvoj guru in ti lahko vstopiš skozi vrata »druge resničnosti«. Si na meji lastne percepcije in paziš, da ne zgrmiš v globino, ki je pred tabo nenadoma tako na široko odprta. Zavedaš se vseh delov svojega telesa, a vendar stopaš skozi nekaj antimaterialnega.

To je epruveta. Epruveta, ki ti ne da miru. Zdaj pišeš na roko, kajti stroj je odpovedal. Na njem si zdaj zidajo svoj »Babilonski stolp« mrlič. Hočejo tvojo kri. Hočejo, da izkrvaviš zanje. Kje boš dobil dovolj denarja za nov pisalni stroj? Zakaj ne počakaš in šele potem, ko ga kupiš, nadaljuješ tole pisanje? Toda tega ne moreš, ker je tu epruveta. Vanjo si stlačen. Vanjo so te zaprli.

Ne moreš zaspati. Na roko pišeš rokopolis/smrtopis in to lahko potrdijo urednik, lektor, opremljevalec, tiskar, založnik in drugi. Zato se temu reče epruveta. Temu »stanju« v tekstu, temu medtekstu, metamedtekstu... Le kdo bi razumel? Je v tem kaj metafizike?

Tvoj guru ti pripoveduje staro zgodbo. Nekoč je živel nekdo, ki mu je bilo vseeno, kako dolgo bo živel. Nekega dne da se je ustavil in obstal na enem in istem mestu. Stal je na svojih dveh nogah in se ni sploh premaknil ne sem ne tja, ne levo ne desno. Zagledal se je v neko točko na tleh in jo dolgo dolgo srepo opazoval. Nato je opazil prvo znamenje. Nato je opazil, da tla niso več tla, ampak nekaj drugega. Tla so se začela spodmikati in namesto njih se je pojavilo dno globoke jame. Zazrl da se je bil vanjo in na njenem dnu se je začelo nekaj dogajati. Nekaj se je začelo premikati. Sprva ni vedel, kaj bi, še vedno je stal prabit kot kamen in se sploh ni imel namena premakniti. Nato se mu je zazdelo, da vidi živo bitje, kako se trudi rešiti iz jame. Bitje je bilo podobno človeku, ki je zaradi neke naključnosti nekako »zašel« v to jamo. Bolje bi se dalo povedati: človek, ki ga je videl stoječi na mestu, je nekako »padel« v to jamo. Človek je spregovoril: »Reši me iz te jame!« Stoječi se ni premaknil. Človek je začel grabiti z rokami navzgor, a je bila jama pregloboka. Stoječi je dahnil: »Če te rešim, potem moje stanje nima več nobenega smisla.« »Toda – saj si človek, tako kot jaz,« je rekel tisti iz jame. »Če se premaknem samo za milimeter, potem izgubim

vse,« je dejal stoječi. »Potem pa vsaj pljuni v jamo,« je rekel človek v jami. »Tudi pljunek je del mojega premikanja,« je odvrnil stoječi. »Jaz nimam nobene vrednosti, če ti nič ne ukreneš zoper moje ‚stanje‘,« je rekel v jami stoječi. »In kakšno vrednost imam jaz, če ti pomagam iz jame? Da bi to storil, bi se moral premakniti z mesta, na katerem stojim, meni pa ni do tega, da bi se premikal,« je rekel tisti zunaj jame. »Potem nimava smisla ne vrednosti oba, zakaj jaz sem v jami in ne morem iz nje, ti pa stojiš zgoraj, zunaj jame in ne moreš vanjo,« je povedal tisti iz jame. »Prav to je ‚vrednost‘, ki naju loči,« je rekel stoječi zraven jame. »Ravno to je ‚smisel‘, ki naju oddaljuje,« je še dodal. Jama je izginila in človek, ki je bil v njej, tudi; tla so se zravnila in vse je bilo tako kot prej. Stoječi se ni premaknil niti za milimeter. Srepro se je zazrl v neko točko na tleh in vseeno mu je bilo, kako dolgo bo živel.

Guru neha pripovedovati. To so bila torej tista znamenita vrata »druge resničnosti«, to je torej »epruveta«. Ne moreš do besede, nekaj bi rad povedal, vendar se ti je jezik prilepil na nebo in se sploh noče premakniti. Prekleta! Kakšna hitrost misli! Če bi te zdaj videli tisti, ki bodo vse to prebrali, se ne bi mogli načuditi. Saj se ne moreš ustaviti, še stroj je počasnejši od tvojih naglih, nepredvidenih misli. To je mojstrstvo, si praviš, tako se piše hitra in dobra proza. Ni časa za misli, še nekaj hitrejšega je od njih, nekaj, kar se ne da postaviti v besede, nekaj, kar se z besedami sploh ne da izraziti.

In vendarle – kratek premor!

Oddih v tekstu!

Metamedtekst!

Epruveta!

Do srede, vsaj do četrta moraš končati! Moraš vzdržati! Prekleta! Še za kavo in pošteno cigareto nimaš več časa. Vse nekam prekleta hiti, vsemu se naenkrat strašansko mudi. Iz tebe riže in lije, vse že spominja na dež, na nevihto, na ciklon, ki ga nič več ne more ustaviti. Do zvonca prideš s tako naglico, da se tvoj novi stroj čudi, zakaj si nisi kupil njegovega »brata«, namreč električnega, saj tipkaš s preveliko hitrostjo. To niso več odlomki, to niso več pasaže, to je nekaj čisto tretjega: hitrost, ki jo moraš vzdržati, hitrost, ki je potrebna, da prehitiš svoje lastne misli in da se ne zatipkaš. Še protoni in nevtroni se ne sučejo s takšno naglico okrog atomskega jedra. Še svetloba te ne prekaša. Zakaj? Zato, ker si v epruveti, v tekočini, v etru, v antimaterialnem, v spoznanju in mislih, ki te več ne morejo doseči. Postavljaš na glavo vse svetovne rekorde v hitrem tipkanju, v hitrem izražanju svojih metamisli. Odločen si in pogumen, prehitel si samo smrt, ki te ne more več dohajati, ki ti ne more več slediti, saj si vsekakor že prešel v stanje, ki ni določljivo z nobeno tuzemsko energijo. Vse skrivnosti so ti jasne, marsikatera stvari si že do kraja spoznal, nič več te ne more presenetiti, zdaj si popolna bolečina, ki je na vršičku samote in nehanja.

Še enkrat epruveta. Bonboni na tvoji mizi, ki se jih sploh ne dotakneš. In zgodba, ki ti jo je povedal tvoj guru. Še malo smetane dodaš in že je tu zadnji zalogaj. Pripravljaj se zapustiti neki svet, ki te je dozdej samo

obremenjeval, ki ti ni nudil tistega, kar bi moral; svet, v katerem so izumrli vsi arhetipi, tako da nima več nobenega, še tako ničevega smisla, vrednosti ali vrednote. Kafka ti je zelo pomagal k razumevanju tega, z njim si prebrodil marsikatero naraslo reko, tako da si ne moreš nič več očitati. Hodniki so še tukaj. Niso se spremenili, toda stopnic je nekaj več.

In tako se izrineš iz teksta, pojaviš se na svetlem in oponašaš opice, ki so poskakale z dreves na tla. Ničemur se ne čudiš, vendar veš in razumeš, zakaj vse stvari so ti v tej kristalni svetlobi nekoliko bolj jasne in ti se vrtiš okrog svoje osi, da bi premagal nekdanjo vrtoglavico, da bi se izognil ovinkom in stopil na »pravo« pot, če je kje še kakšna pot, ki je vredna tveganja.

Prvi med neuničljivimi si in zadnji med smrtniki!
Zamenjal boš sveder!
Zavrtal v!

Vlaki gredo

Šibajo. Z veliko hitrostjo. Na nekaterih delih proge tudi čez sto kilometrov na uro. In za njimi se nikdar ne dviguje dim, saj so mašine na električen ali dizel pogon. In strojevodja je dobro opremljen, je dobro zaščiten, ima dobro plačo. In ve, da se ne more nič takega zgoditi, ker je prepričan, izšolan, pravi ekspert za te vrste stvari. Drugače bi bilo, če bi to bil navaden človek, kak amater, nekdo, ki se ne spozna, ki ne ve, ki nima nobenih izkušenj. Drugače bi bilo. Tak tudi ne bi sodil sem, med ročice in gumbe. Takemu bi trda predla že na prvem ovinku. Kdo ve kaj vse bi si izmislil, kdo ve na kakšne vse načine bi poskušal obvladati stroj in z njim le nekako upravljati, kdo ve kaj vse bi se lahko zgodilo v takem primeru! Toda – ko je tu izkušen strokovnjak, kakršen je naš strojevodja, si sploh ne moreš misliti, da bi bilo kaj narobe. Isto je s poklicnimi šoferji, ki vozijo avtobus ali težek tovornjak na daljše razdalje. Isto je s kapitani ladij in s piloti in s podmorničarji in z drugimi, ki opravljajo podoben posel, kot je ta, kjer moraš imeti mirne živce, trezno glavo, zbrane misli. Vsi ti vedo, da opravljajo posel, ki so se ga skozi dolga leta šolanja dobro naučili in ga zdaj kratkomalo obvladajo tako, kot je treba.

Motor šušlja po svoje in treba mu je prisluhnti z obema ušesoma, da lahko hitreje ugotovimo, če je kaj narobe ali če se kaj nepredvidenega dogaja. Motor je srce vsakega stroja, tako tudi lokomotive, ki vleče našo kompozicijo. In zdaj nekaj splošnega o lokomotivah.

(Lokomotiva je vlečni stroj na železnicah. Na podvozju so pritrjeni: pogonski stroj, pogonski mehanizem in ohišje. Pogonski mehanizem sestoji iz tekalnih in pogonskih koles. Parna lokomotiva ima parni kotel, kurjen s premogom, lesom, šoto ali oljem. Para opravi delo v parnem stroju, moč pa se prenaša prek pogonske in vezne ojnice do pogonskih koles. Pogonski stroj turbo lokomotive je parna turbina. Pri turbo električnih lokomotivah